

NÉMETH GYÖRGY

HÉRAKLÉSZ TIZENKÉT MUNKÁJA

HÉRAKLÉSZ VOLT A LEGKALANDOSABB SORSÚ ISTEN, AKI
EMBERKÉNT LÁTOTT NAPVILÁGOT, ÉS TIZENKÉT HŐSTETT
TELJESÍTÉSE UTÁN EMELKEDETT AZ ISTENEK SORÁBA

HÉRAKLÉSZ GYERMEKKORA

Zeusz, az istenek királya beleszeretett Amphitruón fiatal feleségébe, Alkménéba. Egy nap, amikor Amphitruón elment otthonról, felöltötte a földi király alakját, és együtt hált Alkménével. Mielőtt elment, megígérte az asszonynak, hogy fia hatalmas király lesz. Csakhogy Alkménével igazi férje is együtt volt másnap, így az asszony nem egy, hanem két fiút szült. Szülése azonban jócskán elhúzódott, mert Héra tudomást szerzett a kalandról, és meg akarta fosztani a gyermeket a királyságtól. Addig kérlelte Zeust, míg az isten beleegyezett, hogy Perszeusz utódai közül csak egyik lehet király. Héraklész egyik őse ugyanis a kígyóhajú Medúzát legyőző hős, Perszeusz volt. Csakhogy Perszeusz egy másik kései utóda, a tirünszi Eurüsztheus is ekkoriban született volna meg, de csak Héraklész után.

Héra késleltette Alkméné születését, Eurüsztheus születését viszont siettetette, így ő lett király, nem Héraklész. De még ez sem volt elég a féltékeny istennőnek. Miután Héraklész és öccse, az Amphitruóntól fogant Iphiklész végre világra jött, két hatalmas kígyót küldött a csecsemők ellen, hogy pusztítsák el őket. Iphiklész felsírt a kígyók láttán, mire a kis Héraklész torkon ragadta a két kígyót, és megfojtotta őket. Alkméné és férje ekkor a leghíresebb jóshoz fordult, hogy megtudja, minek az előjele a kígyók megölése. A jós azt felelte, hogy a kisfiú legyőzhetetlen hőssé serdül, és tizenkét munka elvégzése után az istenek közé emelkedik.

Héraklésznek azonban még sokat kellett tanulnia. A legjobb mesterek képezték ki kocsihajtásra, ökölvívásra, fegyverforgatásra, sőt Kheirón, a híresen bölcs kentaur a csillagászat és az orvostudomány rejtelmeibe is bevezette. A görögök számára a zeneoktatás mindig nagyon fontos volt, így meg kellett tanulnia kitharán játszani. Csakhogy ő nem szeretett gyakorolni, és dühében úgy fejbe vágta hangszerével mesterét, hogy az szörnyet halt. Amphitruón ezzel befejezettnek nyilvánította a fiú tanulmányait, és tizennyolc éves koráig apja nyáját kellett őriznie.

VÁLASZÚTON

Héraklész felserdülve útnak indult, hogy szerencsét próbáljon a világban. Egy útelágazáshoz érve látta, hogy

mindkét úton egy-egy asszony jön felé, egyikük az Erény, másikuk az Erkölcstelenség volt. Az Erkölcstelenség könnyű és boldog életet ígért az ifjúnak, amiért meg sem kell dolgoznia. Az Erény viszont nem hitegette ilyesmivel. Rögös lesz az útja, mondta, és mindenért, amit elér, meg kell küzdenie. A gögöt megtiltotta számára. Az ifjú az Erény útját választotta.

A hőstettek végrehajtásához azonban fegyverre volt szüksége. A hatalmas erejű Héraklész pusztá kézzel kitépett egy olajfát, és abból faragta ki jellegzetes bunkósbotját. Az istenek azonban igazi fegyvereket, kardot és íjat adtak neki. Így érkezett meg Thébaiba, amelyet komolyan szorongatott az ellenség. A hős elterelt és az ellenség táborába vezetett egy folyót, így az egy kardcsapás nélkül szabadult meg a támadóktól. A király rögvest feleségül adta hozzá leányát, aki nyolc gyermeket szült neki. Héra azonban továbbra is üldözte Héraklést, s nem tűrhette, hogy a hős boldogságban éljen. Örületet bocsátott rá, és arra kényszerítette, hogy lemészárolja feleségét és gyermekeit. Héraklész kijózanodva

megértette, hogy mit tett, s kétségbeesésében elrejtőzött egy

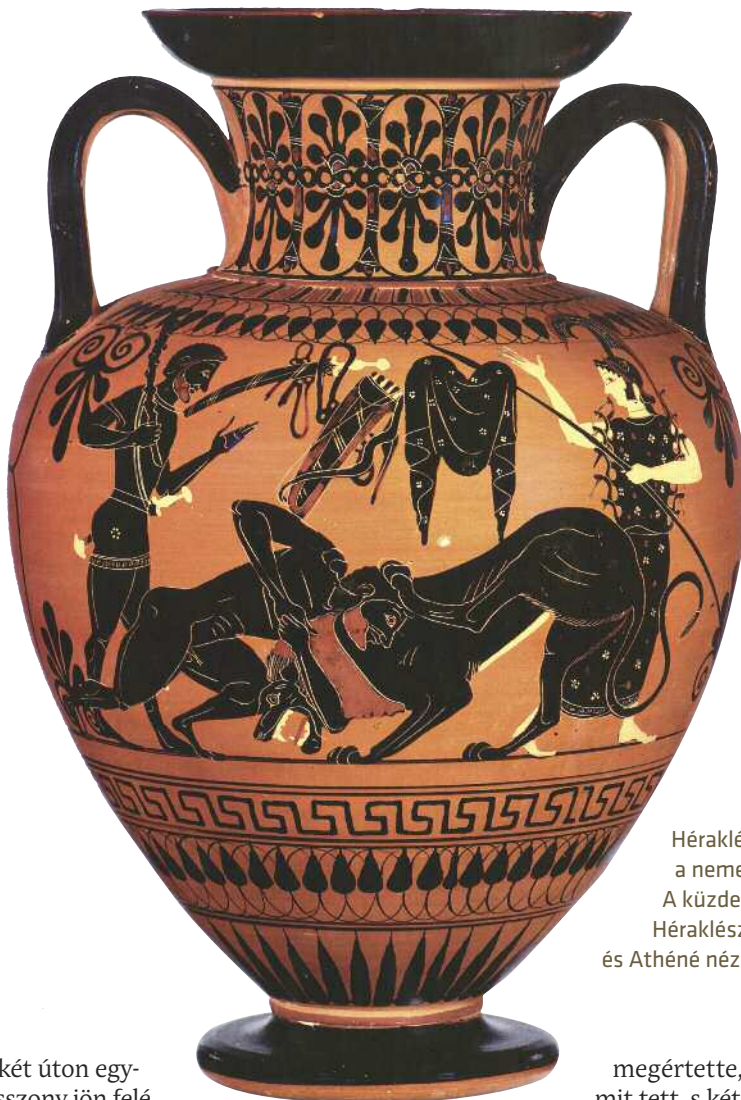
barlangban. Miután összeszedte magát, elment Delphoiba, hogy Apollón jósdájában megtudja, milyen sors vár rá ezután.

Ott az isten megparancsolta, hogy menjen Tirünszbe, s szolgálja tizenkét éven át Eurüsztheus királyt, és végezen el minden munkát, amit az megparancsol neki. Héraklész így is tett. Eurüsztheus azonban féltékeny volt a nagy erejű hősrre, ezért olyan munkákat adott neki, amelyeket más ember nem élt volna túl.

A TIZENKÉT MUNKA

1 A NEMEI OROSLÁN

Nem messze Tirünsztől, Nemea erdejében hatalmas oroslán élt, amely pusztította a nyáját. Ezt az állatot kellett Héraklésznek megölnie. Ám hiába lőtt rá nyilával, a vesszők lepatantak az oroslán bőréről. Amikor bunkójával le akarta ütni, a kemény olajfa kettétört. Ekkor a nemeai fene-

Héraklész megfojtja a nemeai oroszlánt. A küzdelmet lolaosz, Héraklész unokaöccse és Athéné nézi két oldalról.

Héraklész legyőzi a lernai Hüdrát. Ebben unokaöccse, lolaosz segítette. Ő égette ki a levágott fejek sebeit, hogy ne tudjanak visszanőni. Héraklész pedig a Hüdra mérgező epéjébe mártotta nyílveesszőit, amelyek így mindenkit el tudtak pusztítani.

vad mögé került, és pusztá kézzel megfojtotta. A hős megnyúzta az oroszlánt, és a bőrét köpenyként a hátára terítette. A sörény hol a fejét fedte be, hol meg a hátán lobogott. Ettől kezdve mindenki tudta, hogy az oroszlánbőrös, olajfa husángos óriás nem más, mint Héraklész.

2 A LERNAI HÜDRA

A következő munkához sem kellett messzire mennie. Eurüsztheus megparancsolta, hogy ölje meg a kilencfejű

lernai sárkányt, a Hüdrát. A szörnyeteket Héra nevelte fel, hogy veszélyt hozzon Héraklészra. A hős azonban hiába vágott le egy fejet, az mindjárt újránőtt. Unokatestvérével tért vissza a Hüdrához. Amint egy fejet lecsapta, az ifjú fáklával kiégette a sebet, így lassanként elfogytak a szörny fejei. Győzelme után nyílveesszőit belemártotta az állat mérgező epéjébe, hogy minden lövése halálos legyen.

3 AZ ERÜMANTHOSZI VADKAN

Eurüsztheus Erümanthoszba küldte szolgáját, és azt a feladatot adta neki, hogy elevenen hozza el az ott tomboló vadkant. Héraklész a bunkójával egy magas hegyre üldözte az állatot, ahol a vadkan elakadt a sűrű hóban. Ekkor rávetett egy hálót, a hátára vette a ficánkoló állatot, és beballagott vele Eurüsztheus palotájába. A király úgy megrémült a vaddisznótól, hogy beleugrott egy földbe ásott tárolóedénybe.

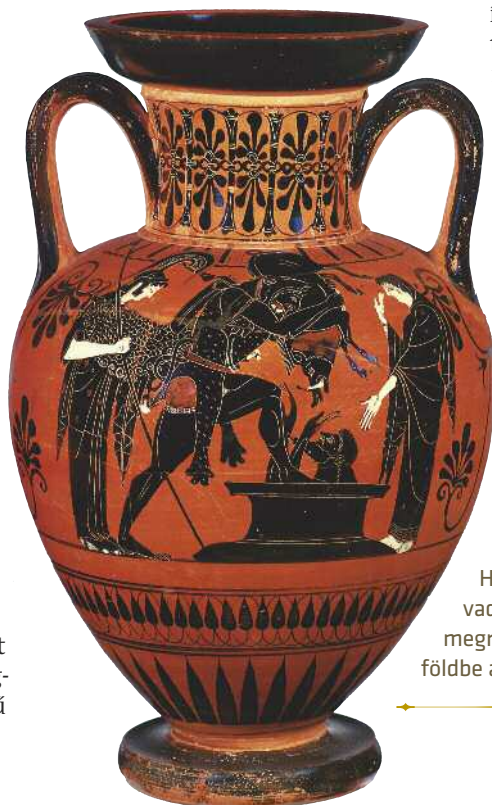
4 A KERÜNEIAI SZARVAS

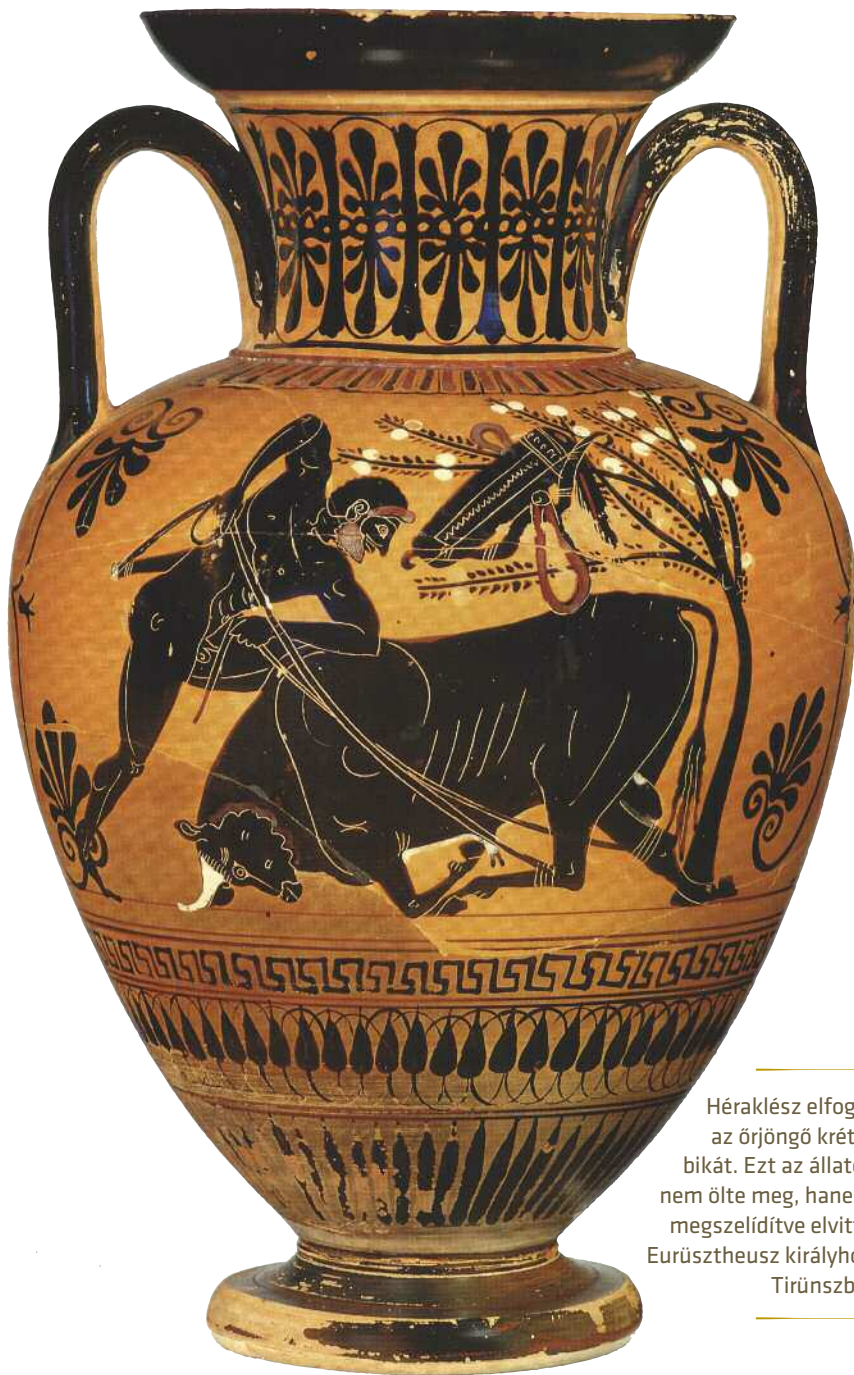
A következő feladat igencsak próbára tette Héraklészt. A kerüneiai szarvast kellett elfognia. Az állatnak bronzpataja volt, és szájából tüzet lövellt. Ráadásul Artemisz istennő védelme alatt állt, ezért tilos volt elpusztítani. Héraklész egy teljes éven át üldözte, míg végül hálójával elfogta. Csakhogy Artemisz kérdőre vonta, hogy miért bántotta a szarvasát. A hősnek meg kellett ígérnie, hogy az állatnak nem esik bántódása, így elvihette magával Tirüszbe.

5 A SZTÜMPHALOSZI MADARAK

Eurüsztheus ezek után a Sztümphalosz-tó madarai ellen küldte Héraklészt. Arész hadisten madarainak bronzból volt a csőrük, tollaikat pedig nyílveesszőként ki tudták löni. Athéné sietett a hős segítségére. Bronzdobot vagy -csörgőt adott Héraklésznek, aki akkora zajt csapott, hogy a madarak felrepültek. Van, aki

Héraklész elvitte a legyőzött erümanthoszi vadkant Eurüsztheus királyhoz, aki úgy megrémült a fenevadtól, hogy elbújt egy földbe ásott pithoszba, vagyis agyag tárolóedénybe.

Héraklész elfogja az őrjöngő krétai bikát. Ezt az állatot nem ölte meg, hanem megszelídítve elvitte Eurüsztheus királyhoz Tirüniszbe.

őrületet bocsátott az állatra. A bika végigpusztította Krétát. Héraklész azt kapta feladatul, hogy fékezze meg az őrjöngő állatot. A hős megragadta a bikát, bevonszolta a tengerbe, és a hátára ülve átúszatta vele a tengert. Így érkeztek meg Eurüsztheus udvarába. A király szabadon engedte és Héra istennőnek szentelte az állatot.

8 DIOMÉDÉSZ KANCÁI

A következő munka Diomédész thrák király emberevő kancáinak megszerzése volt. Amikor elkötötte a lovakat, Diomédész rátámadt a katonáival. Héraklész elijesztette a katonákat, a király azonban harcolni akart ellene. A hős ekkor bunkójával fejbe vágta. Az

Héraklész megfékezi Diomédész thrák király emberevő kancáit. A lovak utolsó áldozata maga a király volt.

úgy meséli a történetet, hogy a madarak messzire szálltak és többé nem tértek vissza, más viszont úgy tudja, hogy a hős mérgezett nyilaival végzett a felrebbenő madarakkal.

6 AUKEIASZ ISTÁLLÓJA

Eurüsztheus ekkor igazán teljesíthetetlen feladatot bízott szolgájára. Az éliszi királynak, Augeiasznak hatalmas istállói voltak, amelyeket harminc esztendeje nem takarítottak ki. A felhalmozódott trágya körül felhőkben gomolyogtak a legyek. Ezeket az istállókot kellett a hősnek egyetlen nap alatt megtisztítani. Héraklész közelébe se ment a bűzlő istállóknak, hanem elte-

relte Élisz két folyóját, az Alpheioszt és a Péneioszt, és vizüket átvezette az istállókon. A folyók pillanatok alatt tisztára mosták az istállókat, és Héraklésznek be sem kellett piszkítania a kezét.

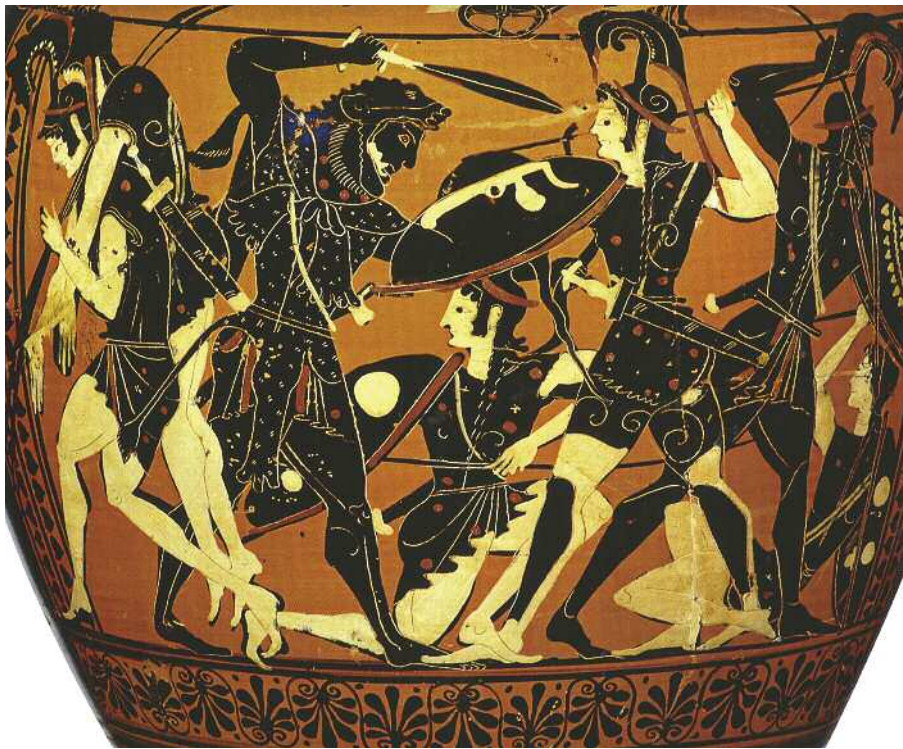
7 A KRÉTAI BIKA

Eurüsztheus hírül vette, hogy Kréta szigetét egy hatalmas bika pusztítja. A bikát Poszeidón, a tenger istene adta Minósz királynak, hogy áldozza fel a tiszteletére. Minósznak azonban nagyon megtetszett a gyönyörű, hófehér állat, ezért egy közönséges bikát áldozott fel az istennek, a fehéret pedig megtartotta magának. Poszeidón feldühödött Minósz engedetlenségén, és

összeesett királyra saját kancái támadtak rá, és nyomban széttépték. Ezek után már engedelmeskedtek Héraklésznek, aki Eurüsztheuszhoz vezette őket.

9 HIPPOLÜTÉ ÖVE

Eurüsztheusz volt egy lánya, aki megkívánta az amazónok királynőjének, Hippolütének csodálatos övét, amelyet magától Arész hadistentől kapott ajándékba. Ezt az övet kellett Héraklésznek megszereznie. Az amazónok hírhedt harcos nők voltak, ezért Héraklész a kor legnevesebb hőseit gyűjtötte maga köré, köztük az athéni Thészeuszt. Héraklész elmondta a királynőnek, miért jött, ám ő nem akarta átadni az övét. A görögök ekkor csa-

11 A HESPERISZEK ALMÁI

Héraklész utolsó előtti munkája Héra elrejtett aranyalmáinak megszerzése volt. Csakhogy azt sem tudta, hol keresse őket. Egy tengeri vénhez fordult, aki elárulta, hogy Atlasz három lánya, a három Heszperisz őrzi egy kertben az almákat egy hatalmas kígyó társaságában. Hozzátette, hogy az almákat csak maga Atlasz tudja megszerezni. Héraklész elment Atlaszhoz (az Atlanti-óceán névadójához), aki vállán tartotta az égboltot. Héraklész felajánlotta neki, hogy addig ő tartja az égboltot, amíg Atlasz elvégzi a munkát. Csakhogy Atlasz félt a kígyótól. Héraklész ezért elment a Heszperiszekhez, mérgezett nyilával megölte a kígyót, és visszatérve Atlaszhoz átvette tőle az égboltot. Arra azonban nem számított, hogy az almákat elhozó Atlasz meggondolja

Héraklész megöli a Heszperiszek almáit őrző kígyót. Bunkójával nem tudta agyonsújtani, ezért mérgezett nyilával végzett vele. A nyíl mérge a lernai Hüdra epéje volt.

tába indultak az amazónok ellen. A királynő Héraklészsel harcolva esett el, így került öve zsákmányként Héraklészhez. Mások viszont úgy tudják, hogy Hippolüté beleszeretett Thészeuszba, és átadta neki az övet. Akárhogy is történt, a hős ezt a feladatot is teljesítette.

hajózott velük. Eurüsztheusz Hérának áldozta fel az állatokat, aki mindent megtett, hogy a hős ne tudja végrehajtani küldetését.

10 GÉRUÓN MARHÁI

Egy távoli szigeten élt Gérüón, a háromtestű óriás, akinek gyönyörű, vörös szőrű marhái voltak. Eurüsztheusz ezeket a marhákat akarta megszerezni. Héraklész útnak is indult, és a mai Gibraltárnál kelt át az Ibériai-félszigetre. A Gibraltári-szoros mindkét partján egy-egy oszlopot emelt átkelése emlékéül, azért hívták az ókorban a szorost Héraklész oszlopainak. Csakhogy a szigetre nem tudott eljutni, mivel nem volt hajója. Ekkor a Napisten kölcsönadta neki hatalmas aranykupáját. Héraklész azt tolta a tengerre, és az oroszlánbórt használta vitorlaként. Amint partot ért a szigeten, bunkójával halálra sújtotta a pásztorokat, Gérüón kétfejú kutyáját és végül magát Gérüónt is. Beterelte a marhákat az aranykupába, és Tirünszbe

magát, és nem akarja visszavenni vállára az eget. Héraklész látszólag beenyugodott a helyzetbe, de kérte Atlaszt, hogy segítsen neki kényelmesebben tartani az égboltot. Amint a súly visszakerült Atlasz hátára, a hős felkapta az almákat, és meg sem állt Tirünszig.

12 KERBEROSZ

Az alvilágot őrző háromfejű kutyának, Kerberosznak egyes leírások szerint kígyófarka volt, a nyakán pedig siklók tekeregtek. Akármilyen félelmetes is volt, a halottak lelkét barátságosan fogadta, de ha egy lélek ki akart szökni az alvilágból, azonnal felfalta. A másik feladata az volt, hogy távol tartsa az alvilágtól az élő embereket. Az alvilágba látogató Aineiasz varázsszerrel átitatott mézes pogácsával altatta el, ugyanígy tett Psyche is, aki Amor iránt tudakozódott a mélyben, míg Orpheusz egy dallal altatta el a szörnyet. Amikor Eurüsztheusz megbízta Héraklészt, hogy hozza fel neki a félelmetes vadállatot, nem trükkel, hanem erőszakkal kényszerítette Kharónt, hogy vigye át

a ladikján, sőt még az alvilág urára, Hadészra is rátámadt. A sebesült isten megengedte, hogy magával vigye a kutyát, de csak azzal a feltétellel, ha nem használ fegyvert. Héraklész ekkor ököllel fejbe sújtotta Kerberoszt, a hátára vetette, és így ballagott be Eurüsztheusz udvarába. A király olyannyira megrettent a szörnytől, hogy elrejtőzött egy bronzüstbe. Így teljesítette Héraklész a tizenkét munkát, és szabadult meg szolgásgától.

HÉRAKLÉSZ HALÁLA

Héraklész végül letelepedett és elvette feleségül Déianeirát. Amikor télen át akartak kelni egy folyón, Déianeira lemaradt. Felbukkant mellette egy Nesszosz nevű kentaur, és felajánlotta neki, hogy átviszi a hátán. Csakhogy a kentaur valójában ennél jóval többet akart. Héraklész meghallotta felesége sikoltását, és mérgező nyilával leterítette a kentaurt. Nesszosz viszont, mielőtt meghalt, szerelmi bájtalt adott Déianeirának, amely örökre megőrzi férje

Héraklész felhossa az Alvilág kijáratát őrző háromfejű kutyát, Kerberoszt a földre. Kerberosz tartotta vissza az Alvilágban a halottak lelkét. A fáklýt tartó nőalak Hekaté, a varázslás, a sötétség és az éjszaka istennője.

hűségét. Amikor Héraklész egy szép leányt zsákmányolt és feleségének adta ajándékba, az asszony megijedt, hogy férje inkább a lányt fogja szeretni. A hős köpenyét beáztatta a bájtalba. Amikor Héraklész felvette azt, lángoló tűz égette le húsát csontjairól. Nem értette, miért akarta felesége megölni. Fiától tudta meg, hogy ez valójában a megölt Nesszosz bosszúja volt. Héraklész az Oité hegyén hatalmas máglyát halmozott fel, és annak lángjaiba vetette magát, hogy megszabaduljon rettenetes szenvedéseitől. Amint a láng felcsapott, leereszkedett egy felhő, és az Olümposzra, az istenek közé emelte a hóst. Hiába volt Héra féltékenysége, Héraklész istenné, a gyengék védelmezőjévé, a szörnyek, zsarnokok legyőzőjévé vált. ♦